

Midt-Norge

**Skjøtselsplan for Rossvika N.
Leka kommune, Nord-Trøndelag fylke.**

Bioreg AS Rapport 2017:05

BIOREG AS

Rapport 2017:05

Utførende institusjon: Bioreg AS http://www.bioreg.as/	Kontaktpersoner: Finn Oldervik for Bioreg AS Grunneiere Erna og Ole Martin Johansen Ole Kristian Johansen	ISBN-nr. 978-82-8215-317-1
Prosjektansvarlig: Finn Oldervik 6693 Mjosundet Tlf. 71 64 47 68 el. 414 38 852 E-post: finn@bioreg.as Tlf. 915 27 072 E-post: solfrid@bioreg.as	Oppdragsgiver: Grunneiere Erna og Ole Martin Johansen Ole Kristian Johansen	Dato: 31.03.2017
Referanse: Langmo, S. H. L. & Oldervik, F. G. 2017. Skjøtselsplan for Rossvika N i Leka kommune, Nord-Trøndelag fylke. Bioreg AS Rapport 2017 : 05. ISBN; 978-82-8215-326-3.		
Referat: Rapporten beskriver naturverdier og arts mangfold for en liten del av innmarka i Rossvika litt sør for Sør-Gutvika i Leka kommune. Lokaliteten er i dag beitet med sau i tillegg til at den er slått seint hvert år. Selv om denne skjøtselen ikke er helt optimal, først og fremst på grunn av at sauene beiter her store deler av sesongen, er lokaliteten opplagt å regne som slåttemark, og har da også et arts mangfold og en struktur som tilsier dette. Rapporten gjør rede for de skjøtselstiltak som bør videreføres og settes i verk for å ta vare på de biologiske (og kulturelle) verdiene som er knyttet til lokaliteten.		
4 emneord: Kulturlandskap Naturtype Skjøtsel Slåttemark		

Figur 1. Bildet er tatt langt vest i lokaliteten, og viser det meste av enga. Som en ser er grasmengden ganske liten, noe som skyldes vårbeitende sau i området. Foto; Solfrid Helene Lien Langmo, Bioreg AS © 17.06.2016.

Innhold

Innhold	3
Forord	4
A. Generell del	5
Slåttemarksutforminger Midt-Norge	5
Generelle råd ved skjøtsel og restaurering av verdifulle slåttemarker	5
B. Rossvika N (gnr 4/1)	7
SØKBARE EGENSKAPER	7
SKJØTSELSPLAN	9
Kilder	12
Litteratur:	12
Muntlige kilder:	12
Internett:	12
Ortofoto/kart.....	13
Bilder	14
Vedlegg 1 Artsliste.....	16
Vedlegg 2 Definisjoner	17
Veiledning til skjøtselsplanskemaet, B- Spesiell del.	19
Søkbare egenskaper:	19
Områdebeskrivelse	19
Skjøtselsplan.....	20

Forord

Etter initiativ fra grunneierne i Rossvika, Erna og Ole Martin Johansen, sammen med sønnen Ole Kristian Johansen sammen med Leka kommune, ble det søkt Fylkesmannen om midler for å kartlegge utvalgte naturtyper knyttet til kulturlandskapet i Rossvika (gnr 4/1), som ligger på Austra, på fastlandssiden av i Leka kommune. Samtidig skulle flere tidligere registrerte lokaliteter oppdateres med tanke på at det i de senere år er kommet nye faktaark for naturtypene. Hensikten med undersøkelsene var å avdekke om det fantes utvalgte naturtyper som det kunne utarbeides skjøtselsplan for. Samlet sett resulterte kartleggingene utført høsten 2015 og på forsommeren i 2016 i utarbeidelse av skjøtselsplan for en lokalitet med kystlynghei og en med slåttemark, i tillegg til registreringer av flere nye lokaliteter med naturbeitemark, og revisjon og oppdatering av eksisterende lokalitetsbeskrivelser for en gårdsdam, en hagemark og en gruppe med store gamle asketrær. I tillegg ble en mindre bekkekløft revidert. Denne er foreslått slettet fra Naturbase med bakgrunn i nytt faktaark for naturtypen. Lokalitetsbeskrivelsen er basert på siste versjon av faktaark for slåttemark, men også beskrevet i forhold til NiN.

Rossvika N ligger som nevnt i tilknytning til kulturlandskapet i Rossvika, en gård med røtter langt tilbake i tid. I 2004 ble gården nominert til miljø- og kulturlandskapsprisen i Nord-Trøndelag. I den forbindelse ble det laget en kortfattet historisk beskrivelse av området. Her får en blant annet opplyst at det like nord for Rossvika er registrert en mulig fangstboplass fra steinalderen i en rullesteinsvoll. I tillegg finnes gravrøyser på gården. Videre beskrives Rossvika som svært verdifull i kulturhistorisk sammenheng. Det var handelssted her fra ca. 1650-1940. Her var dampskips-ekspedisjon, stort sildebruk/fiskebrygge, gjestgiveri, brennevinshandel og bakeri. Her hadde lensmannen sin arrest, og i en periode var Rossvika tingsted for Leka og Gravvik. Rossvika hadde Lekas første post- og telegrafstasjon (Floa, 2004). Tidligere fantes det også en husmannsplass under gården, Grova (Madsøgrova), der det ble holdt husdyr med tilhørende slått. Det har også vært bosetning i Kattvika, like sørøst for denne, men dette ligger enda lenger tilbake i tid (Erna og Ole Martin Johansen pers. med.).

Dagens brukere opplyser at gården var i drift med storfe og sau frem til ca 1973. I denne perioden ble det kun beitet om sommeren, samt at bruken av utmarksbeite gradvis minket. Engene rundt husene var trolig noe gjødslet med storfegjødsel i denne perioden, men det ble ikke brukt kunstgjødsel. Etter at forrige bruker kuttet med husdyr, ble områdene beitet med sauer fra nabogårdene. Fra 1982 ble sauedriften gjenopptatt, og det ble lagt om til økologisk drift i 1995. I dag består besetningen av 70 vinterfora søyer og 120-130 lam. Disse beiter ute det aller meste av året - mest på innmarka og i hagemark nord for gården. Her er et stort areal gjerdet inne.

Denne skjøtselsplanen omhandler lokaliteten Rossvika N, som ble oppsøkt 17.06.2016 av Solfrid Helene Lien Langmo, Bioreg AS, sammen med ekteparet Johansen. Den består av en smal stripe slåtteeng mellom veien og fjæra nord for gården. Dette området har i følge grunneierne vært skjøttet med sein slått i kombinasjon med (mer eller mindre) helårsbeite med sau. Skjøtselsplanen har som hovedoppgave å ta vare på det opprinnelige artsmangfoldet, og da ved en skjøtselsmåte som ligner mest mulig på den tradisjonelle, dvs. med minimal gjødsling og sein slått, - eventuelt med supplering av vår- og høstbeite.

Vi vil med dette takke Leka kommune for å ha fått i stand kartleggingen av Rossvika og også Kristin Floa, Leka kommune for nyttige innspill i forbindelse med kartleggingsarbeid og utforming av skjøtselsplaner. Videre vil vi takke fylkesmannen i Nord-Trøndelag v/ Gry Tveten Aune for deltagelse på befaring, samt nyttige innspill til kartlegging og utarbeidelse av skjøtselsplaner. En varm takk går også til familien Johansen for oppdraget, og for å ha bidratt til å øke kunnskapen om gården og dens historie. De har også villig har stilt opp på befaringer, samt at de ga oss en svært varm mottakelse ved våre besøk i 2015 og 2016!

Mjosundet i Aure 30.03.2017
For Bioreg AS

Rissa 30.03.2017

Finn Gunnar Oldervik

Solfrid Helene Lien Langmo

A. Generell del

Slåttemarker er arealer som blir regelmessig slått. Semi-naturlig slåttemark, eller såkalt kulturmarkseng, er slåttemarker som er formet gjennom rydding og lang tids tradisjonell slått. De er ofte overflatelyddet, men ikke oppdyrket og tilsådd i seinere tid, og ikke eller meget lite gjødslet. De blir slått seint i sesongen. Slåttemarkene blir eller ble gjerne høstbeitet og kanskje også vårbeitet. Hvordan slåttemarkene har vært skjøttet varierer noe fra sted til sted og hvor man er i landet. Slåttemark er urte- og grasdominert og oftest meget artsrik. Den kan være åpen eller tresatt.

Tresatte slåttemarker med styvingstrær som blir høstet ved lauving er i dag meget sjeldne. Slike såkalte lauvenger ble gjerne beitet om våren, slått en gang seint om sommeren og høstbeitet. I tillegg ble greinene på trærne høstet til lauvfôr med et tidsintervall på 5-8 år. I gammel tid spilte også myr en viktig rolle som slåttearealer (slåttemyr). De fleste jordvannsmyrene i Norge har tidligere vært slått, men myrslåtten opphørte i stor grad allerede for lenge siden og forekom bare noen få steder fram til slutten av 1950-årene. Gjengroingen av slåttemyr går imidlertid gjerne langsomt så flere myrer bærer i dag likevel fortsatt preg av denne høstingen. Det er registrert få lauvenger og slåttemyrer som fortsatt er i hevd.

De ulike slåttemarkene tilhører våre mest artsrike naturtyper med meget stor betydning også for andre organismer enn karplanter. Rundt 70 prosent av våre dagsommerfugler er for eksempel knyttet til åpen engvegetasjon (særlig urterik slåttemark) og en rekke vadefugler bruker strandenger (slått eller beita) som hekkeområder og rasteplasser ved trekk. I tillegg har slåttemarker stor betydning for mange truete beitemarksopper. Slåttemarker kan ikke erstattes av beitemarker fordi de inneholder vegetasjonstyper og flere arter som ikke opprettholdes av beite. I sammenligning med beitemarker har de høyest artsmangfold pr. m² og også de største bestandene av flere truete engarter. Gjennom historien har de vært, og vil også i framtiden være, viktige "levende genbanker". I tillegg er de bærekraftige økosystemer som har vært et nøkkelement i norsk landbruk i tusener av år. I løpet av 1900-tallet har de imidlertid blitt blant våre mest truete naturtyper, og står i dag som sterkt truet (EN) på den norske rødlista for naturtyper (Lindgaard, A. og Henriksen, S. (red.) 2011.)

Slåttemarksutforminger Midt-Norge

Den store variasjonen i slåttemarksvegetasjonen i Norge er foreløpig bare delvis kartlagt. I det følgende har vi likevel forsøkt å peke på noen utforminger av slåttemarksvegetasjon som kan sees som karakteriske for Midt-Norge og dermed gir denne regionen et særskilt forvaltningsansvar. Vi gir også eksempler på noen verdifulle lokaliteter.

I Midt-Norge finnes utforminger av dunhavreeng på kysten med arter som blåstarr, vill-lin, ormetunge og marianøkleblom. Artsrike slåttemarker med bl.a. marinøkkel og rødflangre er registrert på Allmenningsværet i Roan, Sør-Trøndelag. Eksempel på artsrik dunhavreeng er registrert også i Oppdal kommune på Åmotsdalen gård og på Halsen. Også Kleivgardene-Sliper-Detli i Oppdal har meget artsrik slåttemark med kalk- og varmekrevende arter. I Lierne i Nord-Trøndelag på Kvelia finnes boreale slåttemarker (flekkgvisøreng) med lang kontinuitet, som fortsatt er i god hevd. Og på Storlia i Leksvik kommune finnes hevdede enger av ulike typer som svak lågurtslåtteeng, lågurtslåtteeng og lågurt slåttefukteng med vill-lin, nattfiol, storblåfjær, bakkesøte, vårmarihand, bergskrinneblom, vårskrinneblom og stortveblad. Velhevd skogstorkenebb-ballblomslåttemarker finnes i Sølendet naturreservat, i Røros kommune, Sør-Trøndelag.

Generelle råd ved skjøtsel og restaurering av verdifulle slåttemarker

Skjøtsel

Beste måten å skjøtte ei gammel artsrik eng på, er å følge opp den tradisjonelle driftsforma, uten gjødsel og med sein slått. Det tradisjonelle slåttestidspunktet har variert noe fra sted til sted avhengig av klima og høyde over havet. Derfor er det viktig å finne ut hva som har vært vanlig på den aktuelle lokaliteten eller i nærområdet fra gammelt av. Slått før 10. juli var imidlertid meget sjeldent! I Hemne som er det aktuelle området her, var trolig denne datoen retningsgivende for slåttestarten, men det gjaldt heimebøen. Utmarksslåtten kom nok i gang langs senere, kanskje mer

enn en måned?

En bør benytte lett redskap (ljå, tohjuls slåmaskin eller lettere traktor der det er mulig). Graset må bakketørkes, ev. hesjes før det fjernes. Bakketørkinga er viktig for at frøa til engartene både skal få modne ferdig og bli liggende igjen på enga når høyet samles sammen og kjøres vekk.

Enkelte steder har engene i tillegg vært beitet, enten vår eller høst eller begge deler. Bare beiting kan imidlertid ikke erstatte slått, men er det eneste mulighet for skjøtsel i en periode, er storfebeiting det mest skånsomme. De velger ikke ut "godbitene" slik sauene gjør. Beitepresset må i tilfelle ikke være for stort, og en må vente seg noe manuell etterrydding av gjenstående vegetasjon både inne på slåttemarka og langs kantene. Der en har tidligblomstrende arter som til eksempel søstermarihånd er det særlig viktig at en unngår vårbeite.

Restaurering

Når det gjelder restaurering av enger som er i gjengroing og utvidelse av eksisterende slåtteareal er det viktig ikke å sette i gang med mer omfattende restaurering enn det en greier å følge opp med skjøtsel i ettertid.

Dersom det er mange delfelt som skal restaureres, kan det være lurt å ta det trinnvis over flere sesonger. Slik blir det mer overkommelig, og en får en følelse med hvor omfattende de ulike tiltaka er, og hva en kan forvente å få gjennomført per sesong.

Hogst/grovrydding bør helst gjennomføres på frossen og gjerne bar mark, dette for å unngå skader på undervegetasjonen og er samtidig lettvinnt for å få så lav stubbe som mulig. Rydding i snø kan være noe mer tungvint, mindre busker og oppslag kan også ryddes på sommeren når det er tørt og mye av biomassen er samlet i bladene.

I slåtteenger som *ikke* har vært tresatt er det ikke noe poeng å sette igjen noe særlig med trær. Gamle styvingstrær må imidlertid spares. Et og annet lauvtre med fin og vid krone kan og få stå. All gran/furu og fremmede treslag (eksempelvis platanlønn) bør fjernes.

Etter hogst er det spesielt viktig at alt ryddeavfall, kvist, stubber og lignende blir samla sammen og brent på egne steder, og aller helst frakta ut av området. Dette for å unngå unødig oppgjødsling. Ryddeavfall som ligger spredd utover vil elles fort føre til ny dominans av uønska rask- og storvoksen konkurransesterk vegetasjon. Oppflising og spredning av flis i området er av samme grunn ikke å anbefale.

Gjenstående biomasse vil ta opp noe av næringen som frigjøres fra de døde røttene til trær og busker som har blitt ryddet vekk. Dette gir en gjødseleffekt som lett forårsaker oppvekst av uønska nitrogenkrevende arter (som for eksempel bringebær, brennesle). Gradvis gjenåpning er derfor viktig. Gjødslingseffekten sammen med økt lysinnstråling fører gjerne også til en del etterrenninger fra trærne som er hogd. Det er mest effektivt å slå lauvrenningene i juli, når det er minst energi samla i rotsystemet. Dette faller normalt sammen med slåttetidspunktet. Det kan likevel være nødvendig å rydde lauvrenninger flere ganger utover i første sesongen, og i tillegg året etter.

Osp og or sprer seg ved rotskudd, og rydding kan i mange tilfeller føre til utstrakt renning. Disse kan det derfor lønne seg å ringbarke (sokke). Det bør da skjæres et fem cm bredt bånd rundt treet nedenfor nederste greina. Det er viktig at snittet er så dypt at all barken forsvinner, slik at transporten av næringsstoffer helt sikkert er brutt. Det er lettest å ringbarke om våren. Etter tre somre må de døde trærne fjernes. Stubber må kappes helt ned til bakken, enten i forbindelse med hogsten eller ved etterrydding på barmark. Større stubber vil gå raskere i forråtnelse om en skiller barken fra veden med et spett eller lignende, og så stapper jord i mellom. Med unntak av osp og or kan en også unngå renninger på denne måten. Dette kan for eksempel være aktuelt i kanter som hindrer lysinnstråling til slåttemarka.

Problemarter som bringebær- og rosekratt, brennesle, mjøduert eller lignende går normalt ut ved slått, men kan være avhengig av slått flere ganger per sesong i begynnelsen med ljå eller krattrydder. Ev. felt med einstape (bregne) bør slås ned med kjepp (ikke skjæres ned). På denne måten fortsetter bregna med å transportere næring fra røttene, og utarmer så rotsystemet sitt. Den bør så fjernes på høsten.

For mer utfyllende om skjøtsel, restaurering og hevd, se:

Skjøtselsboka for kulturlandskap og gamle norske kulturmarker som finnes på DNs hjemmesider: <http://miljodirektoratet.no/no/Publikasjoner/Publikasjoner-fra-DirNat/Annet/Skjotselsboka/>

B. Rossvika N (gnr 4/1)

SØKBARE EGENSKAPER (for Naturbase)							
*Navn på lokaliteten Rossvika N				*Kommune Leka		*Områdenr.	
ID i Naturbase NY		Sist registrert i felt av: Solfrid Helene Lien Langmo, Bioreg AS, sammen med Erna og Ole Martin Johansen				*Dato: 17.06.2016	
Tidligere registreringer (år og navn) og andre kilder (skriftlige og muntlige): <ul style="list-style-type: none"> - Erna og Ole Martin Johansen, Grunneiere - Ole Kristian Johansen, sønn av grunneierne - Kristin Floa, Leka kommune - Gry Tveten Aune, Fylkesmannen i Nord-Trøndelag 						Skjøtselsavtale: Inngått år: Utløper år:	
*Hovednaturtype: - Kulturlandskap, slåttemark (D01) 100 % Tilleggsnaturtyper: - Ingen prioriterte				Utforminger: Rik slåtteeeng 100 % Det finnes fragmenter av rikere slåtteeeng nærmest sjøen helst på grunn av forekomster av skjellsand.			
*Verdi (A, B, C): B – viktig		Annen dokumentasjon (bilder, belagte arter m.m.): Bilder tatt ved undersøkelsene 17.06.2016.					
Påvirkningsfaktorer (kodeliste i håndbok 13, vedlegg 11) Ingen							
Stedskvalitet		Tilstand/Hevd		Bruk (nå):			Vegetasjonstyper:
< 20 m	x	God	x	Slått	x	Torvtekt	Frisk/tørr middels baserik eng i lavlandet (G7)
20 – 50 m		Svak		Beite	x	Brenning	
50-100 m		Ingen		Pløying		Park/hagestell	
> 100 m		Gjengrodd		Gjødsling			
		Dårlig		Lauving			

* LOKALITETSBEKRIVELSE (For Naturbase og som grunnlag for skjøtselsplanen)

INNLEDNING: Lokalitetsbeskrivelsen er utarbeidet av Solfrid Helene Lien Langmo med assistanse av Finn Oldervik, begge Bioreg AS. Beskrivelsen er basert på en naturfaglig undersøkelse av Lien Langmo den 17.06.2016 på oppdrag fra grunneier. Den ble også raskt oppsøkt ved et tidligere besøk den 11.11.2015. Lokaliteten ble registrert som et ledd i kartleggingen av kulturlandskapet i Rossvika, og formålet med undersøkelsene var å påvise eventuelle verdifulle lokaliteter knyttet til dette, samt å utarbeide skjøtselsplaner for eventuelt registrerte utvalgte naturtyper. Grunneierne Erna og Ole Martin Johansen deltok også under registreringen. Beskrivelsen er basert på nyeste versjon av faktaark for naturtypen fra juli 2015.

LOKALISERING OG NATURGRUNNLAG: Lokaliteten ligger nord for husene på gården Rossvika på Austra i Leka kommune, noen kilometer sør for tettstedet Sør-Gutvika. Den grenser til strand og sjø i nord og ellers til en vei. Berggrunnen består for det aller meste av sliret og båndet, delvis migmatittisk granodiorittisk gneis, mens lausmassene består av marine strandavsetninger (www.ngu.no). Det er helt nede ved sjøen mindre innslag av skjellsand. Moen (1998) plasserer lokaliteten i sørboreal vegetasjonssone (SB) og i sterkt oseeanisk vegetasjonsseksjon, humid underseksjon (O3h). Avgrensinga er basert på GPS-målinger og ortofoto og er bedre enn 20 meter.

NATURTYPER, UTFORMINGER OG VEGETASJONSTYPER: Lokalteteten er registrert som slåttemark, og er i sin helhet å regne som rik slåtteenng. Dette skyldes for det meste forekomster av skjellsand. Etter NiN 2.0 er naturbeitemark en del av T32 semi-naturlig eng, og lokaliteten er i skala 1:5000 for det meste å regne som svakt kalkrik eng med svakt preg av gjødsling (T32-C-21). Dette tilsvarer en svakt kalkrik eng med svakt intensivt hevdpreg (HI trinn e). Langs gradienten kalkinnhold (KA) ligger den på trinn 4 (KA f-g). Gjeldende hevdform er beite (Y1) og slått (Y2), og skjøtselshistorikken tilsier at dette er slåttemark. Slåttemark er regnet som en sterkt truet naturtype (EN) på rødlista for naturtyper fra 2011.

ARTSMANGFOLD: Gulaks dominerer i det aller meste av sammen med arter som harerug, blåknapp, gjeldkarve og blåklokke. Ellers ble det registrert blant annet gjerdevikke, blåkoll, rødkløver, hvitkløver, lintorskemunn, ryllik, bakkesoleie, engkvein, småengkall, hvitbladtistel, tiriltunge og dunhavre. Nærmest sjøen finnes innslag av en del strandrug.

Også enkelte vanlige arter av beitemarksopp ble registrert, men ingen av disse er særlig gode indikatorarter. Potensialet er imidlertid til stede for mer sjeldne og rødlistede arter innenfor denne artsgruppen.

BRUK, TILSTAND OG PÅVIRKNING:

Tidligere drift: Hos Rygh (1919) får en opplyst at gården første gang er nevnt i kildene som Roøbeuig allerede i 1559, men funn fra området fra steinalderen tyder på at området har vært i bruk mye lenger. Tidligere fantes det også en husmannsplass under gården, Grova (Madsøygrova), der det ble holdt husdyr og ble bedrevet slått. Nær denne husmannsplassen finnes ennå flere mindre områder med naturbeitemark som vitner om tidligere tiders skjøtsel. Dette gjelder blant annet Kattvika like sørøst for denne plassen, der det i tidligere tider også var bosetning. Dagens grunneiere opplyser at gården var i drift med storfe og sau frem til ca 1973. I denne perioden ble det kun beitet om sommeren, samt at bruken av utmarksbeite gradvis minket. Engene rundt husene var trolig noe gjødslet med storfe gjødsel i denne perioden, men det ble ikke brukt kunstgjødsel. Etter at forrige bruker kuttet med husdyr, ble områdene beitet med sauer fra omkringliggende gårder.

Nåværende drift: Fra 1982 ble sauedriften gjenopptatt, og det ble lagt om til økologisk drift i 1995. I dag består besetningen av 70 vinterfora søyer og 120-130 lam. Disse beiter ute det aller meste av året, for det meste på innmarka og i hagemarka nord for gården. Her er et stort areal gjerdet inne. Lokaliteten slås i tillegg sent på sommeren. Helt inntil veien i sør, er lokaliteten noe påvirket av denne, men også veikanten er inkludert i arealet med slåttemark. Noen seljer er plantet innenfor lokaliteten. I nord er den til tider påvirket av sjøvann, men dette er helst ved uvanlig høy vannstand (springflo).

FREMMEDE ARTER: Ingen registrerte

SKJØTSEL OG HENSYN: For å gjenopprette og ivareta verdiene som slåttemark, er de grunnleggende skjøtselstiltakene: Ikke gjødsling, sprøyting eller pløying, sein slått og bakketørking eller hesjing av gras, og etterbeite om høsten om det er mulig. Også ekstensivt vårbeite kan være aktuelt. I dette tilfellet er det også aktuelt å gjerde inne lokaliteten for å unngå for intensivt beite. Tilleggsføring av dyr på beite bør i størst mulig grad foretas langt unna lokaliteten.

DEL AV HELHETLIG LANDSKAP: Lokaliteten er en del av et større kulturlandskap knyttet til gården i Rossvika. Landskapet er helhetlig og holdes i hevd gjennom beiting, og slått og rydding. Området er per 2017 regulert som en hensynssone for landskap i kommuneplanens arealdel (planen strekker seg fra 2013-2025). I tilknytning til gården finnes også arealer med kystlynghei der skjøtselen er tenkt gjenopptatt. Gården er også viktig i kulturhistorisk sammenheng. Det var handelssted her fra ca. 1650-1940. Her var dampskipsekspedisjon, stort sildebruk/fiskebrygge, gjestgiveri, brennevinhandel og bakeri. Her hadde lensmannen sin arrest, og i en periode var Rossvika tingsted for Leka og Gravvik. Rossvika hadde også Lekas første post- og telegrafstasjon. Gården hadde hele 13 tjenere i 1865. Den har tinglyste rettigheter til kilenotfiske etter laks. Dykkerekspedisjoner har påvist mange gjenstandsfunn knyttet til stedets posisjon som handelssted (Floa, 2004).

<p>VERDIVURDERING: Etter faktaark for slåttemark fra juli 2015 oppnår lokaliteten høy vekt for parameteren areal (ca 1,6 daa), lav til middels vekt for typevariasjon da det meste av lokaliteten er ensartet. Innslag av rikere partier nede ved sjøen er likevel med på å trekke opp. Den oppnår lav vekt for artsmangfold, og høy vekt for tilstand, middels til høy vekt for påvirkning, og høy vekt for landskapsøkologi. Dette er begrunnet i at den er en del av et større, intakt kulturlandskap som er i aktiv drift. At det i dag er økologisk drift er også med å trekke verdien noe opp. Det som trekker ned, er de svake sporene etter gjødsling, samt at beitetrykket per i dag er for høyt. Ut fra dette settes verdien til en sterk Viktig – B, men verdien vil øke ved riktig skjøtsel.</p>				
<p>KJENNETEGNENDE ARTER, SKILLEARTER OG TYNGDEPUNKTARTER: Gulaks, harerug, blåklokke, gjeldkarve, blåknapp, småengkall, hvitbladtistel, tiriltunge og dunhavre</p>			<p>RØDLISTEARTER: Ingen</p>	
<p>SKJØTSELSPLAN</p>				
<p>DATO skjøtselsplan: 01.04.2017</p>		<p>UTFORMA AV: Solfrid Helene Lien Langmo og Finn Oldervik</p>		<p>FIRMA: Bioreg AS</p>
<p>EU89-UTM Sone 32 N 7219167 Ø 631720</p>	<p>GNR/BNR. 4/1</p>	<p>AREAL (nåværende): 1,6 dekar</p>	<p>AREAL etter evt. restaurering: 1,6 dekar</p>	<p>Del av verne- område? Nei</p>

MÅL:

Hovedmål for lokaliteten:

- Lokaliteten skal holdes i god hevd med årlig slått og fjerning av høy etter tørking på bakken eller eventuelt hesjing. B-verdien på lokaliteten skal opprettholdes eller økes ved at populasjoner av ev rødlistearter og andre gode indikatorarter skal holdes på dagens nivå, eller økes.
- Det er også et mål at slåttemarka skal beholde og forbedre den typiske slåttemarkstrukturen den nå har.
- Slåttemarka skal ligge i et åpent landskap og kantsoner skal ikke skygges ut av skog og kratt.
- Slåttemarka skal ikke gjødsles, pløyes eller sprøytes
- Uttransport av tørt høy bør gjøres med lettere kjøretøy på denne lokaliteten, f.eks. lett traktor, ATV eller elgtrekk, eventuelt med hest. Høyet på denne lokaliteten kan enkelt rakes sammen opp mot veien og lastes på traktor på veikanten. Dette vil gjøre behovet for kjøring med traktor på lokaliteten minimalt.
- Kjøring med traktor over lokaliteten bør foregå på frossen mark for å minimere ev skade på vegetasjonsdekket.

Tilstandsmål arter:

- Artsmangfoldet på slåttemarka skal opprettholdes eller økes jf. artslistene over.
- Populasjoner av artene i lista over kjennetegnende arter, skillearter og tyngdepunktarter, slik som gjeldkarve, gulaks og blåklokke skal opprettholdes eller aller helst økes.
- Populasjonen av eventuelle rødlistearter som kan dukke opp, som for eksempel av beitemarkssopp, skal opprettholdes eller helst utvides.

Mål for nedkjemping av problemarter/gjengroing:

- Lauvtrekratt på slåtteeenga skal ikke forekomme og må fjernes. En kan vurdere hogst av enkelte av seljetrærne innenfor lokaliteten.
- Einer må fjernes fra lokaliteten hvis buskene skulle vokse seg store (De som ble påvist ved kartleggingen var svært små). Kapp stammene så lavt som mulig for å lage et areal som enkelt lar seg slå senere. Avfallet fjernes og brennes utenfor lokaliteten.

Mål for skjøtsel av området

- Området bør gjerdes inne for å hindre at sau beiter der hele sesongen. Etterbeite, og eventuelt også ekstensivt vårbeite (1-2 uker) vil derimot være en fordel.

Kilder

Litteratur:

Floa, K. 2004. Miljø og kulturlandskapsprisen i Nord-Trøndelag. Forslag til kandidat.

Gederaas, L., Moen, T.L., Skjelseth, S. & Larsen, L.-K. (red.) 2012. Fremmede arter i Norge – med norsk svarteliste 2012. Artsdatabanken, Trondheim.

Henriksen S. og Hilmo O. (red.) 2015. Norsk rødliste for arter 2015. Artsdatabanken, Norge ISBN: 978-82-92838-40-2.

Lindgaard, A. og Henriksen, S. (red.) 2011. Norsk rødliste for naturtyper 2011. Artsdatabanken, Trondheim.

Miljødirektoratet. 2015. Veileder for kartlegging, verdisetting og forvaltning av naturtyper på land og i Ferskvann. Utkast til faktaark 2015 – Kulturmark. Versjon 7. august 2015.

Moen, A. 1998. Nasjonalatlas for Norge. Vegetasjon. Statens kartverk.

Norderhaug, A., Austad, I., Hauge, L. & Kvamme, M. (red.) 1999. Skjøtselsboka for kulturlandskap og gamle norske kulturmarker. Landbruksforlaget, 252s.

Muntlige kilder:

Erna og Ole Martin Johansen, Rossvikveien 272, 7993 Gutvik. Tlf 74 39 91 67/480 39 535

Ole Kristian Johansen, Sinsenveien 7, 0572 Oslo. Tlf: 997 86 706

Internett:

Dato	Nettsted
23.01.17	Miljødirektoratet, Naturbase
23.01.17	Artsdatabanken, Rødlista, Artskart og NiN
23.01.17	Leka kommune, kommuneplanens arealdel

Ortofoto/kart

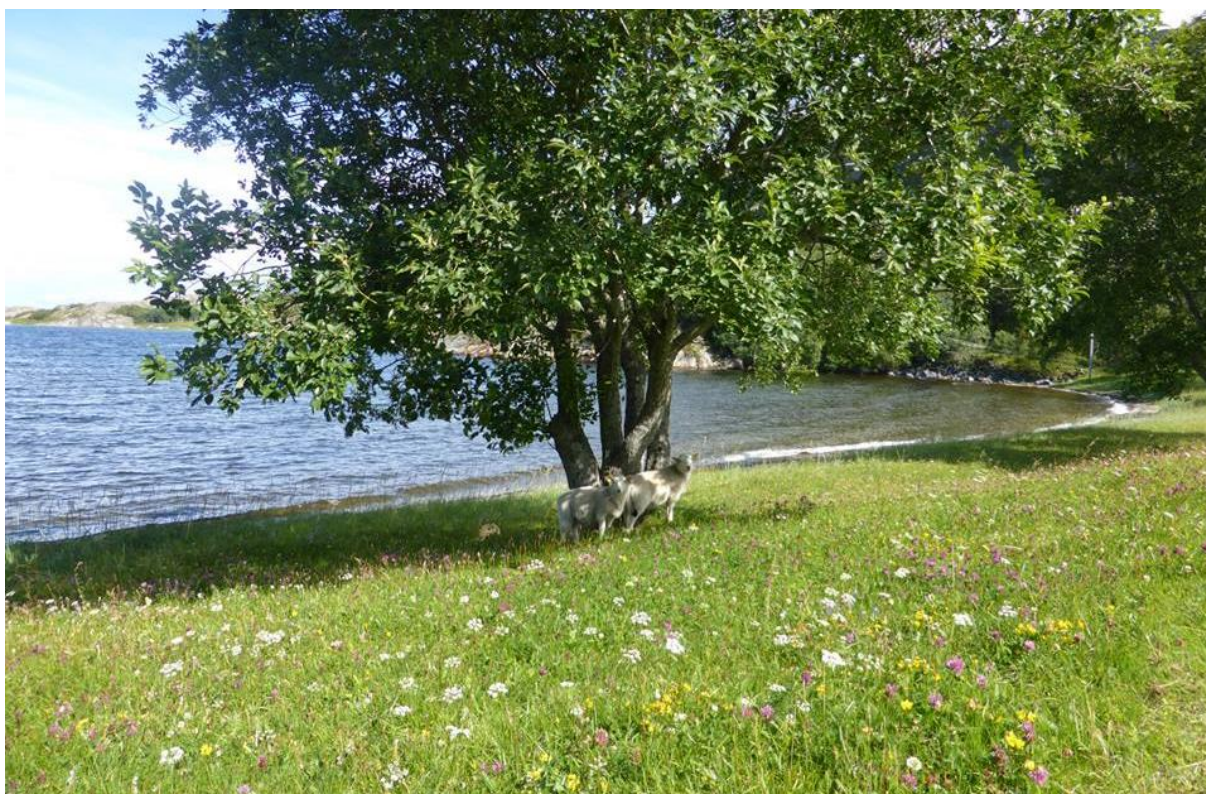

Tegnforklaring

- Oppdaterte lokaliteter Rossvika
- Nye lokaliteter Rossvika

Figur 2. Dette ortofotoet viser avgrensinga av den aktuelle lokaliteten midt i bildet merket med rødt. I sørvest ser en noe av hagemarkslokaliteten som er registrert i Rossvika (Rossvika, BN00007260. NB! Denne var tidligere registrert som beiteskog). Kartet er utarbeidet i QGis med kartgrunnlag © Kartverket og Norge Digitalt.

Bilder

Figur 3. Lokaliteten i blomstring. Bildet er tatt av grunneierne i juli 2015. Ved besøket i 2016 var det noe høyere beitetrykk, samt at besøket ble utført noe tidligere. Dermed var det også mindre vegetasjon på lokaliteten. Som en ser er det blant annet mye gjeldkarve her.

Figur 4. Lokaliteten slik den så ut sommeren 2016. Som en ser, er beitetrykket høyere, og det er en forutsetning at lokaliteten gjerdes inne om det skal være aktuelt å skjytte den som slåttemark. Legg merke til den tydelige overgangen fra enga ned mot stranda. Her øker innslaget av strandrug betydelig. Foto; Solfrid Helene Lien Langmo, Bioreg AS © 17.06.2016.

Figur 5. Litt av artsmangfoldet innenfor lokaliteten. Som en ser, er det blant annet blader av harerug, blåknapp, tirltunge og noe gjeldkarve. Foto; Solfrid Helene Lien Langmo, Bioreg AS © 17.06.2016.

Vedlegg 1 Artsliste

Planter

Arter registrert i 2015 og 2016:

Bakkesoleie, bjørk, **blåklokke***, **blåknapp***, blåkoll, **dunhavre**, einer, enghumleblom, engkvein, engsyre, fuglevikke, føllblom, **gjeldkarve**, gjerdevikke, glattveronika, **gulaks***, **harerug***, hvitbladtistel, hvitkløver*, karve, **legeveronika**, lintorskemunn, marikåpe sp., minneblom sp, ryllik, rødkløver, rødsvingel, selje, **småengkall**, strandrug, sølvbunke, **tiriltunge**.

Sopp

Brunøyet vokssopp (registrert i nov. 2015)

Kjennetegnende arter, skillearter og tyngdepunktarter for semi-naturlig (også omtalt som KST-arter) eng er merket med **fet skrift**.

Dominerende arter merket med stjerne (*). Enkelte arter dominerer bare deler av lokaliteten.

Vedlegg 2 Definisjoner

Under er en enkel forklaring på mange av begrepene som er brukt i forbindelse med beskrivelse av artsmangfoldet innenfor en lokalitet.

Karakterarter vil i disse skjøtelsesplanene si plantearter som karakteriserer kulturmarkseng (semi-naturlig eng). Tidligere vart disse artene ofte kalt naturengplanter og/eller seterarter. I mangel på noe bedre viser vi til følgende rapport: John Bjarne Jordal og Geir Gaarder: Biologiske undersøkelser i kulturlandskapet i Møre og Romsdal i 1994. Planter og sopp i naturbeitemarker og naturenger. Fylkesmannen i Møre og Romsdal, Landbruks-avdelingen, rapport nr. 2 - 95. ISSN 0906-0363. ISBN 82-91585-01-6. Tabellen over kulturmarksengplanter (naturengplanter) hadde nok hatt behov for en revisjon der artsutvalget blir gjort mer spesifikt for de ulike utformingene av kulturmarkseng.

Ved å følge denne linken kan en laste ned rapporten til Jordal & Gaarder frå 1995. Lista står på side 15 ff i rapporten; <http://www.jbjordal.no/publikasjoner/MR1994.pdf>.

Kulturmarksengarter: Engplanter med relativt lav toleranse for gjengroing og gjødsling. Som oftest er de relativt lavvokste og krever derfor mye lys, og derfor blir de ofte skygga ut av mer høyvokste og nitrofile arter, dvs. arter som trives best på godt oppgjødsla mark. «Naturengplantene» er utsatt i dagens kulturlandskap fordi områdene der de trives, stadig blir mindre vanlige (Jordal og Gaarder, 1995).

I forbindelse med utarbeidelse av kartleggingssystemet **Natur i Norge**, også kjent som NiN, er det utarbeidet lister over arter knyttet til ulike naturtyper (også kalt generaliserte artslistedatasett) som for eksempel semi-naturlig eng (T 32). Disse datasettene er i sin tur brukt som grunnlag for inndeling av hovedtypene i grunntyper. For eksempel er semi-naturlig eng (T32) dekt i 21 grunntyper.

For å forstå denne inndelingen, må en først vite kva slags LKM (Lokale Komplekse Miljøvariabler) som danner grunnlaget for naturtypen semi-naturlig eng (også omtalt som gradienter). Dette er;

- Hevdintensitet (HI), som vil si hvor tydelig preget av hevd et område er. Denne skalaen strekker seg helt fra område med svært svak hevd (trinn a), som ofte tilsvare beita skogsmark, og opp til svært intensivt hevdpreg (trinn j), som tilsvare fulldyrka jordbruksmark
- Kalkinnhold (KA), som sier noe om hvor baserikt et område er. Skalaen strekker seg fra trinn a, som er svært kalkfattig, med få eller ingen basekrevende arter, og opp til trinn i som er svært kalkrikt med mange ekstremt basekrevende arter.
- Uttørkingsfare (UF), som seier nok om fuktigheten i marka. Denne går fra trinn a, som er frisk mark, til ekstremt tørkeutsatt mark (trinn h).

For ytterligere informasjon om semi-naturlig eng etter NiN, sjå Artsdatabanken sine hjemmesider: <http://data.artsdatabanken.no/Pages/171950>.

Ytterligere informasjon om artsbegrepene i NiN 2.0 er gitt i veileder for Dokumentasjon av NiN versjon 2.1 tilrettelagt for praktisk naturkartlegging i målestokk 1 : 5000. Denne, sammen med informasjon om kartlegging etter NiN, og artikkel om hvordan ulike arter fordeler seg langs viktige LKM blant annet i semi-naturlig eng, finnes på Artsdatabanken sine nettsider; <http://data.artsdatabanken.no/KartleggingNiN>.

NB! Artiklene på Artsdatabanken sine hjemmesider blir oppdatert med jevne mellomrom.

I NiN opererer en ellers med flere uttrykk for å karakterisere artsmangfold, og hvordan artene fordeler seg langs gradientene omtalt ovenfor (KA, HI og UF), i de ulike grunntypene. Samlet sett er de artene som kan være med å definere en naturtype omtalt som *diagnostiske arter*.

Skillearter (s) er arter som har høyere dekning/frekvens i en av to typer som blir sammenlignet. Under denne kategorien opererer en med flere uttrykk som

- relativ skilleart - art som normalt har høyere dekning/frekvens i en av to typer som blir sammenlignet, men som forekommer i begge typene.
- svak relativ skilleart (s^-)
- sterk relativ skilleart (s^+)
- absolutt skilleart (s^*) - art som normalt bare forekommer i en av to typer som blir sammenlignet

Eksempelvis er tyttebær regnet som en sterk skilleart mellom HI trinn b, og c, noe som vil si at tyttebæra går ut når hevdten blir for intens, som hardt beitetrykk eller slått. Skogstorkenebb er regnet som sterk skilleart mellom kalkfattig og intermediær eng, mellom KA c og d.

Tyngdepunktarter (t) er arter som har høyere frekvens og dekning i en type (hovedtype eller grunntype) enn i et sammenlignbart utvalg av typer (eks andre hovedtyper i samme hovedtypegruppe eller andre grunntyper som hører til samme hovedtype). Eks. beitemarksopp er regnet som tyngdepunktarter i hovedtypen semi-naturlig eng, og som tyngdepunktarter langs gradienten hevdintensitet (HI) på trinnene c og d – som tilsvarer klart hevdpreg. Som kjent forsvinner disse artene om området over lang tid får gro igjen med skog, eller om en over lang tid gjødsler med kunstgjødsel. Begge disse tilfellene er eksempel på sterk endring i hevdintensitet (HI).

Mengdearter (m) er arter med større dekning eller biomasseandel enn 1/8 i et utvalg av enkeltobservasjonsenheter. Dette vil i praksis si en art som forekommer med 1/8 dekning eller biomasseandel innenfor et representativt utvalg at 100m²-ruter innenfor artens utbredelsesområde, eller innenfor et representativt utvalg at 100m²-ruter i hele Norge, dersom arten forekommer i hele landet.

Vanlig art (v) er en art med frekvens større enn 1/8 i et utvalg av enkeltobservasjonsenheter. Dette vil i praksis si en art som har en frekvens større enn 1/8 innenfor et representativt utvalg at 100m²-ruter innenfor artens utbredelsesområde, eller innenfor et representativt utvalg at 100m²-ruter i hele Norge, dersom arten forekommer i hele landet.

Konstant art (k) er en art med frekvens større enn 4/5 i et utvalg av enkeltobservasjonsenheter. Dette vil i praksis si en art som har en frekvens større enn 4/5 innenfor et representativt utvalg at 100m²-ruter innenfor artens utbredelsesområde, eller innenfor et representativt utvalg at 100m²-ruter i hele Norge, dersom arten forekommer i hele landet.

Veiledning til skjøtelsplanskjemaet, B- Spesiell del.

Skjema B- spesiell del er delt opp i tre hoveddeler: Søkbare egenskaper (for Naturbase), Områdebeskrivelse (for Naturbase og som grunnlag for skjøtelsplan) og Skjøtelsplan. For søkbare egenskaper er det viktig at de begrepene og kodene som er oppgitt brukes. Områdebeskrivelse og beskrivelse av skjøtsel skal være ren tekst som ikke blir søkbar. For mer utfyllende forklaringer, se DN-håndbok 13 2. utgave 2006 <http://www.dirmat.no/content.ap?thisId=500031188&language=0>

Søkbare egenskaper:

***Områdenavn:** Offisielle stedsnavn etter vedtatte rettskrivningsnormer, dvs. normalt navn fra kartblad i M711-serien. Ved bruk av navn fra økonomisk kartverk oppgis i tillegg nærmeste stedsnavn på M711-kart. Eventuelt med støttenavn i tillegg (d.v.s. lokale stedsnavn som ikke står på kart, eller områdenavn).

***Områdenr.:** Løpenummer. Nummeret skal være unikt (to geografisk atskilte områder kan ikke ha samme nummer) og vil i en fylkes-/nasjonal sammenstilling starte med kommunenummeret.

IID i Naturbase oppgis hvis området ligger i Naturbase fra før.

***Registrert av: (Inventør/kartlegger):** Angi alle som har vært med på å fremskaffe primærdata i felt.

***Tidligere registrert:** Angi årstall for ev. tidligere kartlegging av lokalitet. Få fram om lokaliteten har blitt undersøkt gjentatte ganger. Referanse til rapporter settes opp under Kilder mot slutten av dokumentet

***Naturtype:** Etter DN-håndbok 13 om naturtypekart-legging. **Utforming(er):** Etter DN-håndbok 13. usikkerhet m.m. utdypes i områdebeskrivelsen. **Mosaikk:** En lokalitet kan inneholde en småskala mosaikk som det er vanskelig å avgrense, og der avgrensingen har liten praktisk betydning for planlegging og forvaltning. Lokaliteten plasseres da i den naturtypen det er mest av, eller den som er viktigst. Andre naturtyper eller utforminger som forekommer på lokaliteten registreres som mosaikk (tilleggsnaturtyper/-utforminger, helst med prosentandeler).

***Verdi:** A, B, C. Usikkerhet og gradering angis i områdebeskrivelsen.

***Stedkvalitet:** Avgrensingens nøyaktighet beskrives i 5 kategorier. Sett kryss.

Påvirkningsfaktorer (tekniske inngrep m.m.): Etter liste i vedlegg 11 i DN-håndbok 13.

Tilstand (hev): For kulturbetingete lokaliteter oppgis tilstanden etter 5-gradert skala. Sett kryss. Under tilstand i områdebeskrivelsen nedenfor ønskes en mer utfyllende beskrivelse.

Bruk: For kulturbetingete lokaliteter oppgis *nåværende* bruk. Sett kryss. I områdebeskrivelsen nedenfor ønskes en mer utfyllende tekst om tidligere og nåværende skjøtsel.

Områdebeskrivelse

***Områdebeskrivelse:** Skal være forvaltningsrettet, tilpasset brukeren og må være tilstrekkelig til å kunne begrunne valg av naturtype, verdi og skjøtels- og restaureringstiltak som skal ivareta lokaliteten.

Innledning: Opplysninger om kartleggingen/ skjøtelsplanarbeidet. I hvilken sammenheng kartleggingen er gjort, hva som er gjort tidligere, om den nye beskrivelsen supplerer eller erstatter tidligere beskrivelser og lignende.

Beliggenhet og naturgrunnlag: Geografisk beliggenhet og supplerende opplysninger til kartet, evt. buffersone beskrives. Hvor nøyaktig er avgrensningen? Sistnevnte kan variere, både som følge av kartleggingsmetodikk og naturgitte årsaker, og det bør skilles mellom disse to faktorene. Viktige topografiske og geologiske forhold. Viktige naturgitte faktorer som påvirker økosystemets stabilitet (skogbrann, flom, nedbør/luftfuktighet, vind).

Naturtyper, utforminger og vegetasjonstyper: Supplerende opplysninger om naturtyper, utforminger og mosaikk oppgis her, samt supplerende opplysninger om truede vegetasjonstyper og evt. andre viktige vegetasjonstyper. Hvis naturtyper/vegetasjonstyper som ikke er prioriterte er inkludert, skal dette nevnes og begrunnes (f.eks. av arnderingsmessige årsaker).

Artsmangfold: Typiske/karakteristiske/dominerende arter. I hagmark/lauveng bør ulike treslag angis, samt deres mengdefordeling. I tillegg kan arter som supplerer eller spesifiserer ytterligere i forhold til naturtype-/vegetasjonstypebeskrivelsen nevnes. Alle sjeldne, kravfulle og rødlistede arter skal listes opp med antall/mengde for artene, samt funnhistorikk.

Bruk, tilstand, påvirkning: Utfyllende opplysninger om tilstand, inngrep, andre påvirkningsfaktorer, historikk og bruk. **Bruk:** Nåværende og tidligere bruk skal beskrives. For tidligere bruk menes tradisjonell drift, (helst tilbake til før krigen). Kontinuitet i bruk/ikke bruk: Angi perioder (årstall) med ev. opphør av drift. Perioder (årstall) med ev. intensivering av drift, eks: flere slåtter pr år, økt gjødsling (type og mengde gjødsel med mer). For *tilstand* angi her eventuell avvikende skjøtsel: Slått men grasen ligger igjen, slått ved plenklipping, bare beiting osv. For slåttemyr er grøfting og slått viktig. For kystlynghei er brenning og beiting viktig. Noter type gjengroingsarter og grad av gjengroing. Avgrens gjerne på ortofoto arealer med preg av forfall. NB: (Dette blir supplerende opplysninger til rubrikken *hev* ovenfor) Påvirkningsfaktorer kan i tillegg registreres som søkbar egenskap for alle naturtyper. For kulturlandskap kan bruk registreres som søkbar egenskap.

Fremmede arter: Forekomst og tiltak. (hvor de vokser avmerkes på ortofoto/kart).

Kulturminner: Forekomst av spesielle kulturminner i lokaliteten, eks bakkemurer, steingjerde, stakksneis osv.

- **Skjøtsel og hensyn:** Skjøtsel er aktive tiltak for å fremme naturverdiene. Hensyn er passive tiltak for å unngå skadelige aktiviteter for lokaliteten, eller visse former for bruk/inngrep som ikke vesentlig påvirker de naturverdiene som skal ivaretas. Konkrete forslag og behov for å ta spesielle hensyn utenfor lokaliteten bør det nevnes her. Det gis her en kortere oppsummering av det som skrives i skjøtelsesplanen om mål for skjøtsel, tilstand, skjøtselstiltak, tidsplan m.m.
- **Del av helhetlig landskap:** Sammenheng med andre områder innenfor et større areal. Det vil ofte være aktuelt å vise til nærmere beskrivelse i dokument eller kilde på faktaarket.
- **Verdibegrunnelse (Obligatorisk):** A, B eller C. Angi kort hvilke faktorer som i størst grad bidrar til verdien som er satt. Eventuell usikkerhet i forhold til verdien bør nevnes. Eventuelle utviklingstrekk som støtter verdivalget, nevnes. Om lokaliteten har endret verdisetting siden forrige registrering bør dette begrunnes her. Restaureringspotensialet til lokaliteten bør inn i verdivurderinga, om (deler av) enga er i forfall.
- **Merknad:** Her kan det legges inn uthevet kommentar om at lokaliteten må oppsøkes på nytt, at avgrensingen er for unøyaktig m.m..

Skjøtelsesplan

Dato skjøtelsesplan: Dato for ferdigstilt skjøtelsesplan.

Utformet av: Navn på ressursperson som har skrevet planen ev hvem som har veiledet skjøtelsesplanarbeidet.

UTM: Sett inn koordinater for midtpunkt i polygonet, **Gnr/bnr:** Oppgi alle gårds og bruksnummer innen lokaliteten som skjøtelsesplanen gjelder for. (Kan bli mange for store lokaliteter som kystlynghei. Her kan dere få hjelp av kommunen).

Areal (nåværende og etter evt. restaurering): Oppgi areal på lokaliteten ved registrering, om aktuelt angi også areal etter at restaureringstiltak er gjennomført dersom dette vil endre på arealstørrelsen.

Del av verneområde: Det skal noteres om området ligger helt eller delvis innenfor et verneområde.

Kontakt med grunneier/bruker: Det er meget viktig å holde god dialog med grunneier/ev. bruker under hele skjøtelsesplanprosessen, slik at skjøtelsesplanen blir konkret og tilpasset grunneierens behov, kapasitet og drif. Det skal dokumenteres at skjøtelsesplanskriver har hatt denne dialogen, og med hvem dialogen er ført.

Mål: Deles opp i hovedmål, delmål, ev. mål for delområder, samt tilstandsmål for enkelte arter. Rødlistearter, karakterarter, totalt antall arter. Konkretiseres med % økning innen et tidsrom, eks innen 10 år. Er lokaliteten i god hevd vil det være et mål i seg selv å beholde dagens artsinventar og fordeling. Om området ligger innefor et verneområde og har konkrete bevaringsmål som vil påvirke skjøtelsen så skal dette beskrives her.

Aktuelle tiltak: Deles opp i: *Generelle tiltak* (med henvisning til A: generell del i skjøtelsesplanen), *Aktuelle restaureringstiltak, utover de generelle* dvs restaureringstiltak som er nødvendig for konkret denne lokaliteten og som ikke er beskrevet i den generelle delen. Det kan være behov for brenning, ringbarking, tidspunkt for tiltak, midlertidig plassering av kvisthauger, bekjemping av problemarter, eller spesielle *hensyn* knyttet til kulturminner, styvingstrær, hi/reir, fuktområder, adkomst til lokalitet, utkjøring av tømmer/ved, eiendomsstruktur osv.

Til sist; *Aktuelle årlige skjøtselstiltak, utover de generelle*. Eks spesifikke lokale slåttetidspunkt, behandling av høyet, bortkjøring, slått hvert år eller sjeldnere, ev før- og etterbeite, hva slags dyr, antall beitedyr, ev. tidsperioder for beiting. Lauving/styving; tidspunkt, behandling av kvister osv.

Utstysrbehov: Spesielle behov for utstyr til skjøtsel/restaurering.

Oppfølging: Det bør angis årstall for evaluering av tiltakene igangsatt etter skjøtelsesplanen. Om det er aktuelt med supplerende registrering av spesifikke artsgrupper så nevnes dette her.

Tilskudd/skjøtelsesavtale: Gi opplysninger om det er søkt midler RMP, SMIL ev andre miljømidler, samt opplys om det foreligger skjøtelsesavtale og hvor lenge den gjelder.

Ansvar: Navn på person(-er) som har ansvar for iverksettelse av skjøtelsesplanen, eks grunneier/bruker for gjennomføring av tiltak, samt person i forvaltningen for oppfølging av skjøtelsesavtaler med mer.